

I

(Rezolūcijas, ieteikumi un atzinumi)

IETEIKUMI

EIROPAS SISTĒMISKO RISKU KOLĒĢIJA

EIROPAS SISTĒMISKO RISKU KOLĒĢIJAS IETEIKUMS

(2011. gada 22. decembris)

par kredītiestāžu finansējumu ASV dolāros

(ESRK/2011/2)

(2012/C 72/01)

EIROPAS SISTĒMISKO RISKU KOLĒĢIJAS VALDE,

ņemot vērā Eiropas Parlamenta un Padomes 2010. gada 24. novembra Regulu (ES) Nr. 1092/2010 par Eiropas Savienības finanšu sistēmas makrouzraudzību un Eiropas Sistēmisko risku kolēģijas izveidošanu⁽¹⁾ un jo īpaši tās 3. panta 2. punkta b), d) un f) apakšpunktu, kā arī 16.–18. pantu,

ņemot vērā Eiropas Sistēmisko risku kolēģijas 2011. gada 20. janvāra Lēmumu ESRK/2011/1, ar ko pieņem Eiropas Sistēmisko risku kolēģijas Reglamentu⁽²⁾, un jo īpaši tā 15. panta 3. punkta e) apakšpunktu, kā arī 18.–20. pantu,

ņemot vērā attiecīgā privātā sektora pārstāvju viedokļus,

tā kā:

(1) ASV dolārs ir nozīmīga finansējuma valūta Savienības kredītiestādēm, kas pamatā finansējumu ASV dolāros piesaista liela apjoma finansējuma tirgos.

(2) Starp Savienības kredītiestāžu ASV dolāru aktīviem un saistībām ir būtiska termiņstruktūru neatbilstība, jo īstermiņa liela apjoma finansējums tiek izmantots ilgtermiņa aktivitāšu un aktīvu finansēšanai, turklāt atsevišķiem darījuma partneriem raksturīga nepastāvība. Termiņstruktūru neatbilstība vienlaicīgi ar investoru nepastāvību ir galvenais veids, kā izpaužas ievainojamība.

(3) ASV dolāru finansējuma tirgū kopš 2011. gada jūnija, kad pēc būtiskajiem 2008. gada satricinājumiem, lai nodrošinātu piekļuvi finansējumam ASV dolāros, tika ieviestas centrālo banku mijmaiņas darījumu līnijas, vērojama nepārtraukta spriedze. Šī spriedze rada potenciālus būtiskus sistēmas mēroga tiešos riskus, jo īpaši attiecībā uz banku likviditāti (īstermiņā) un attiecībā uz reālo ekonomiku, sarūkot Savienības kredītiestāžu ASV dolāros izsniegto aizdevumu apjomam, un uz šo kredītiestāžu maksātspēju, tām samazinot parādsaistības, pārdodot aktīvus zemāk par tirgus vērtību (vidējā termiņā).

(4) Pēdējo gadu laikā kredītiestādes, centrālās bankas un uzraudzības iestādes īstenojušas pasākumus vispārējo finansējuma un likviditātes risku mazināšanai, dažiem no šiem pasākumiem veicinot Savienības kredītiestāžu ASV dolāru finansējuma un likviditātes pozīciju uzlabošanu. Tomēr, lai novērstu atkārtotas spriedzes veidošanās iespēju ASV dolāru finansējuma tirgos, būtu nepieciešams izmantot strukturētāku pieeju.

(5) Lai makrouzraudzība ļautu novērst tik būtisku spriedzi saistībā ar finansējumu ASV dolāros, ar kādu Savienības kredītiestādes saskārās neseno finanšu krīžu laikā, nepieciešams uzlabot mikrouzraudzības mehānismus.

(6) Pieejamo datu trūkums Savienības līmenī ierobežo iespējas izvērtēt riskus, kas saistīti ar finansējumu ASV dolāros, tāpēc ir nepieciešams uzlabot datu kvalitāti.

⁽¹⁾ OV L 331, 15.12.2010., 1. lpp.

⁽²⁾ OV C 58, 24.2.2011., 4. lpp.

- (7) Banku sektora un atsevišķu sabiedrību stingra uzraudzība veicinātu kompetento iestāžu labāku izpratni par ASV dolāru finansējuma un likviditātes risku attīstību un vienlaikus palīdzētu tām mudināt bankas veikt *ex ante* pasākumus, lai ierobežotu pārmērīgu risku un novērstu riska vadības nepilnības. Šajās jomās ieteiktie pasākumi saskan ar ESRK 2011. gada 21. septembra F ieteikumu par aizdevumiem ārvalūtu valūtās ⁽¹⁾.
- (8) Viens no veidiem, kā mazināt ASV dolāru finansējuma riskus, ir finansējuma plānošana ārkārtas situācijām, lai izvairītos no finansēšanas problēmu saasināšanās ārkārtas apstākļos. Tomēr, finansējuma plānošana ārkārtas situācijām var veicināt jaunas sistēmiska rakstura problēmas, ja plānu īstenošanas rezultātā kredītiestādes veiktu līdzīgus pasākumus vienā un tajā pašā laikā.
- (9) Eiropas Sistēmisko risku kolēģija (ESRK) izvērtēs šī ieteikuma ieviešanas progresu 2012. gada otrajā pusē.
- (10) Šī ieteikuma pielikums analizē būtiskos sistēmiskos riskus finanšu stabilitātei Savienībā, kas saistīti ar Savienības kredītiestāžu finansējumu ASV dolāros.
- (11) Šis ieteikums neierobežo Savienības centrālo banku pilnvaras monetārās politikas jomā un ESRK uzticētos uzdevumus.
- (12) ESRK ieteikumi tiek publicēti pēc tam, kad Eiropas Savienības Padome informēta par ESRK Valdes nolūku to darīt, un Padomei sniegta iespēja uz to atbildēt.

IR PIENĒMUSI ŠO IETEIKUMU.

1. SADAĻA

IETEIKUMI

A ieteikums – ASV dolāru finansējuma un likviditātes uzraudzība

Nacionālajām uzraudzības iestādēm tiek ieteikts:

1. Veicot vispārējo kredītiestāžu finansējuma un likviditātes pozīciju uzraudzību, stingri uzraudzīt kredītiestāžu ASV dolāru finansējuma un likviditātes riskus. Īpaši nacionālajām uzraudzības iestādēm jāuzrauga:
 - a) ASV dolāru darījumu termiņstruktūru neatbilstība;
 - b) finansējuma koncentrācija pēc darījuma partneru veida, īpašu uzmanību pievēršot īstermiņa darījuma partneriem;

⁽¹⁾ Eiropas Sistēmisko risku kolēģijas 2011. gada 21. septembra ieteikums ESRK/2011/1 par kredītiestāžu ārvalstu valūtā (OV C 342, 22.11.2011., 1. lpp.).

c) ASV dolāru valūtas mijmaiņas darījumu (t. sk. valūtas procentu likmju mijmaiņas darījumu) pielietojums;

d) darījumi grupas iekšienē.

2. Pirms ASV dolāru finansējuma un likviditātes riski sasniedz pārmērīgu līmeni, apsvērt:

a) iedrošināt kredītiestādes veikt atbilstošu risku pārvaldīšanu saistībā ar darījumu ASV dolāros termiņstruktūru neatbilstību;

b) noteikt darījumu limitus, vienlaikus izvairoties no neplānotām pašreizējo finanšu struktūru izmaiņām.

B ieteikums – finansējuma plānošana ārkārtas situācijām

Nacionālajām uzraudzības iestādēm tiek ieteikts:

1. Nodrošināt, ka kredītiestādes savā finansējuma plānā ārkārtas situācijām paredz vadības pasākumus ASV dolāru finansējuma šoku novēršanai, izvērtējot arī to, vai šāda rīcība ir īstenojama, ja vairāk kā viena kredītiestāde vienlaicīgi mēģina īstenot šādus pasākumus. Finansējuma plānā ārkārtas situācijām ir jāparedz ārkārtas finansējuma avoti vismaz gadījumiem, ja samazinās piedāvājums no dažādām darījuma partneru kategorijām;
2. Izvērtēt šādu finansējuma plānos ārkārtas situācijām paredzēto vadības pasākumu īstenošanas iespējamību banku sektora līmenī. Gadījumā, ja šādi vienlaicīgi veikti kredītiestāžu pasākumi var izraisīt potenciālu sistēmisko risku, nacionālajām uzraudzības iestādēm tiek ieteikts apsvērt pasākumus šādu risku samazināšanai, kā arī izvērtēt, kādu ietekmi šie pasākumi varētu atstāt uz Savienības banku sektora stabilitāti.

2. SADAĻA

ĪSTENOŠANA

1. Interpretācija

1. Šajā ieteikumā piemēro šādas definīcijas:

a) “kredītiestāde” ir iestāde, kas definēta Eiropas Parlamenta un Padomes 2006. gada 14. jūnija Direktīvas 2006/48/EK par kredītiestāžu darbības sākšanu un veikšanu ⁽²⁾ 4. panta 1. punktā;

b) “Savienības kredītiestāde” ir kredītiestāde, kam saskaņā ar Direktīvu 2006/48/EK dalībvalstī ir piešķirta atļauja;

⁽²⁾ OV L 177, 30.6.2006., 1. lpp.

- c) "nacionālā uzraudzības iestāde" ir kompetentā vai uzraudzības iestāde, kas definēta Regulas (ES) Nr. 1092/2010 1. panta 3. punkta f) apakšpunktā;
 - d) "finansējums ASV dolāros" ir līdzekļu piesaistīšana, kā rezultātā veidojas saistības ASV dolāros.
2. Pielikums ir šī ieteikuma neatņemama sastāvdaļa. Pamatteksta un pielikuma neatbilstības gadījumā noteicošais ir pamatteksts.

2. Ieviešanas kritēriji

1. Uz šī ieteikuma ieviešanu attiecas šādi kritēriji:
- a) šis ieteikums attiecas vienīgi uz Savienības kredītiestāžu finansējumu ASV dolāros;
 - b) jānovērš regulējuma arbitražā;
 - c) ieviešot ieteikumu, pienācīga vērība jāpievērš proporcionalitātes principam, ņemot vērā kredītiestāžu finansējuma ASV dolāros atšķirīgo sistēmisko nozīmi un katra ieteikuma mērķi un saturu;
 - d) papildu kritēriji A un B ieteikuma ieviešanai ir izklāstīti pielikumā.
2. Adresātiem tiek lūgts ESRK un Padomei sniegt pārskatu par darbībām, ko tie veikuši, reaģējot uz šo ieteikumu, vai pienācīgi pamatot darbību neveikšanu. Šajos pārskatos jāiekļauj vismaz:
- a) informācija par veikto darbību saturu un termiņiem,
 - b) novērtējums par to, kā veiktās darbības funkcionē no šī ieteikuma mērķu sasniegšanas viedokļa,
 - c) detalizēts pamatojums, kāpēc darbības nav veiktas, vai tam, kāpēc tās atšķirušās no šī ieteikuma, t. sk. attiecībā uz kavējumiem.

3. Pārskatu sniegšanas termiņi

1. Adresātiem tiek lūgts ESRK un Padomei sniegt pārskatu par darbībām, ko tie veikuši, reaģējot uz A un B ieteikumiem, vai pienācīgi pamatot darbību neveikšanu līdz 2012. gada 30. jūnijam.
2. Nacionālas uzraudzības iestādes var iesniegt kopējo pārskatu ar Eiropas Banku iestādes starpniecību.
3. ESRK Valde var pagarināt 1. punktā noteikto termiņu, ja dalībvalstīs jāizstrādā priekšlikumi tiesību aktiem, lai izpildītu kādu no ieteikumiem.

4. Uzraudzība un novērtējums

1. ESRK Sekretariāts:
 - a) palīdz adresātiem, t. sk., veicinot koordinētu pārskatu sniegšanu, nodrošinot attiecīgus paraugus un vajadzības gadījumā precizējot pārskatu sniegšanas kārtību un grafiku;
 - b) pārbauda, ka adresāti sniedz pārskatus, t. sk., pēc to lūguma palīdzot adresātiem, un divus mēnešus pirms pārskatu sniegšanas termiņa beigām ar Koordinācijas komitejas palīdzību par tiem ziņo ESRK Valdei.
2. ESRK Valde izvērtē darbības un pamatojumus, par kuriem ziņojuši adresāti, un vajadzības gadījumā lemj par to, ka šis ieteikums nav ievērots un adresāti nav pienācīgi pamatojuši savu bezdarbību.

Frankfurtē pie Mainas, 2011. gada 22. decembrī

ESRK priekšsēdētājs
Mario DRAGHI

PIELIKUMS

**EIROPAS SISTĒMISKO RISKU KOLĒĢIJAS IETEIKUMS PAR SAVIENĪBAS KREDĪTIESTĀŽU FINANSĒJUMU
ASV DOLĀROS**

	<i>Lpp.</i>
Kopsavilkums	2
I. Pārskats par Savienības kredītiestāžu finansējumu ASV dolāros	2
II. Riski saistībā ar ASV dolāru finansējuma izmantošanu	9
III. Eiropas Sistēmisko risku kolēģijas ieteikumi	13
Pielikums: Brīvprātīga datu vākšanas aptauja par Savienības kredītiestāžu finansējumu ASV dolāros	20

KOPSAVILKUMS

Nozīmīga finansējuma valūta Savienības kredītiestādēm ir ASV dolārs, kas veido aptuveni 15 % no kredītiestāžu kopējām saistībām. Gandrīz viss Savienībā pieejamais finansējums ir liela apjoma finansējums, un liela šā finansējuma daļa ir ar ļoti īsu termiņu. Starp ilgtermiņa aktīviem un īstermiņa saistībām ASV dolāros pastāv būtiska termiņstruktūru neatbilstība, turklāt atsevišķiem darījuma partneriem raksturīga nepastāvība. Šī termiņstruktūru neatbilstība vienlaicīgi ar investoru nepastāvību ir galvenais veids, kā izpaužas ievainojamība.

Kopš 2011. gada jūnija ASV dolāru finansējuma tirgū vērojams nepārtraukta spriedze. Dažas Savienības kredītiestādes nesēn paziņojušas par plāniem samazināt ASV dolāru saistību īpatsvaru, daļēji, lai mazinātu atkarību no ASV dolāru finansējuma. Šādi var rasties vismaz divi potenciāli būtiski sistēmas mēroga tiešie riski: ietekme uz Savienības kredītiestāžu maksātspēju, pārdodot aktīvus zem tirgus vērtības, un ietekme uz reālo tautsaimniecību, Savienības kredītiestādēm samazinot aizdevumu apjomu ASV dolāros.

Tirgus izpētes rezultāti liecina, ka centrālo banku mijmaiņas darījumu līnijas vieš uzticību tirgus dalībniekos arī tad, ja tās netiek izmantotas, tādējādi atbalstot ārvalstu valūtas mijmaiņas darījumu tirgus darbību. Tas varētu nozīmēt, ka pastāv morāla kaitējuma risks, kas kavē Savienības kredītiestādes virzīties uz stabilāku finansējuma struktūru. Dažas Savienības kredītiestādes vairākās valstīs savos finansējuma plānos ārkārtas situācijām nav paredzējušas konkrētus pasākumus gadījumiem, kad vērojami satricinājumi ASV dolāru/ārvalstu valūtu finansējuma jomā.

Šajā pārskatā izklāstīto ieteikumu mērķis ir uzsākt procesu, kas vērsts uz palīdzību Savienības kredītiestādēm nākamajā krīzē izvairīties no tādas spriedzes saistībā ar ASV dolāru finansējumu, kāda bija vērojama 2008. un 2011. gada finanšu krīzes laikā, nevis izstrādāt konkrētus politikas pasākumus pašreizējā saspīlējuma mazināšanai.

Ieteikumi galvenokārt vērsti uz mikrouzraudzības mehānismu uzlabošanu makrouzraudzības nolūkos, un tie attiecas uz šādiem jautājumiem: i) nekavējoties jāuzsāk Savienības kredītiestāžu ASV dolāru finansējuma un likviditātes risku stingra uzraudzība, vajadzības gadījumā ierobežojot šos riskus pirms tie sasniedz pārmērīgu līmeni, vienlaikus izvairoties no pašreizējo finanšu struktūru neplānotām izmaiņām; ii) kredītiestāžu finansējuma plānos ārkārtas situācijām jāparedz vadības pasākumi ASV dolāru finansējuma šoku novēršanai, vienlaikus mazinot potenciālus sistēmiskos riskus, ko var izraisīt vienlaicīgi veikti kredītiestāžu pasākumi līdzīgu ārkārtas finansējuma plānu rezultātā.

I. PĀRSKATS PAR SAVIENĪBAS KREDĪTIESTĀŽU FINANSĒJUMU ASV DOLĀROS

I.1. Noteicošie faktori, kas liek kredītiestādēm izvēlēties ASV dolāru finansējumu

Tirgus un regulējošā informācija liecina, ka pieprasījumu pēc ASV dolāru finansējuma ietekmē vairāki faktori.

- a) Diversifikācija – īpaši pēc krīzes Savienības kredītiestāžu sniegtā informācija liecināja, ka tās meklē iespējas dažādot finansējuma avotus, dažādojot valūtas, termiņus un investorus. ASV dolāra tirgus ir viens no dziļākajiem un likvidākajiem, tāpēc šajās stratēģijās ASV dolārs bijis galvenais finansējuma avots.
- b) Izmaksas – dažas Savienības kredītiestādes parasti centās nodrošināt pieeju ASV dolāriem kā lētākam līdzekļu avotam aktīviem, kas nav denominēti ASV dolāros. Dažos gadījumos pastāvēja izteiktas izmaksas priekšrocības, emitējot parāda vērtspāpirus ASV dolāros un pēc tam mainot vēlamajā valūtā, nevis uzreiz emitējot sākotnējā tirgū šajā valūtā.
- c) Arbitrāža – zināms, ka dažas Savienības kredītiestādes izmanto iespēju piesaistīt īstermiņa finansējumu, piemēram, no ASV naudas tirgus kopieguldījumu fondiem (NTKF), kuru noteiktā procentu likme ir zemāka par 25 bāzes punktiem, un pēc tam noguldot šos līdzekļus Federālo rezervju sistēmā ar pašreizējo procentu likmi 25 bāzes punkti.
- d) Uzņēmējdarbības modelis – pieprasījums atkarīgs arī no starptautiskās ekonomiskās vides un līdz ar to – no kredītiestāžu vēlmes riskēt un vajadzības aizņemties ASV dolāros (īpaši tas attiecas uz kredītiestādēm, kuras veic darījumus ar ASV dolāriem) un no individuālajiem faktoriem, piemēram, atsevišķu Savienības kredītiestāžu attīstības stratēģijas.

- e) Pastāv divas pieejas (dažkārt – vienlaicīgi) – kredītiestādes uzsver, ka to galvenais virzītājspēks ir i) vispārēja diversifikācijas stratēģija – ASV dolāru piesaiste, lai tos apmainītu pret darījumu veikšanai nepieciešamo valūtu – vai ii) vajadzību saskaņošanas stratēģija – nepieciešamās valūtas noskaidrošana un finansējuma piesaiste šīs vajadzības apmierināšanai.
- f) Piedāvājuma faktori – dažkārt ASV investori meklē peļņas iespējas zemu procentu likmju apstākļos. Pastāv uzskats, ka ASV naudas tirgus kopieguldījumu fondi nepiedāvā daudz alternatīvas investīcijām Savienības kredītiestādēs, ņemot vērā, ka ASV kredītiestādēm (vairumā gadījumu tām ir spēcīga noguldītāju bāze) un uzņēmumiem pašlaik ir samērā daudz līdzekļu.

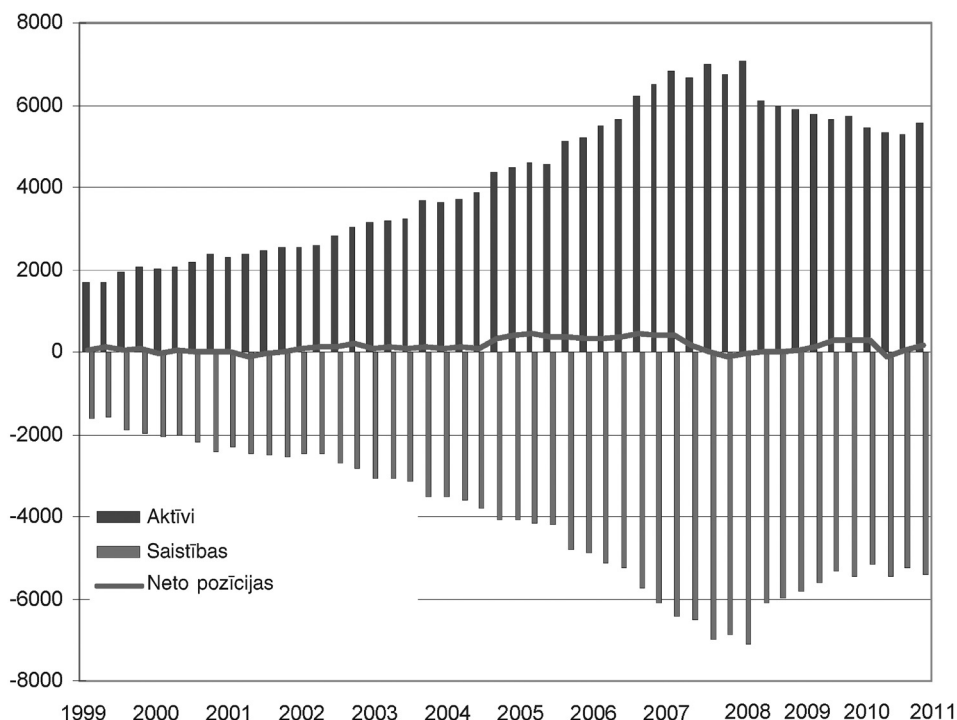
I.2. Savienības kredītiestāžu strukturālā pozīcija

Kopumā laikā pirms finanšu krīzes Savienības kredītiestāžu bilances ASV dolāros ievērojami pieauga. Saskaņā ar Starptautiskās norēķinu bankas (SNB) datiem kopš krīzes sākuma vērojama pretēja tendence (sk. 1. att.). Tas, šķiet, atspoguļo Savienības kredītiestādēs notiekošo kredītsaistību apjoma samazināšanu finanšu krīzes laikā, īpaši attiecībā uz ilgi turētiem aktīviem.

Pamatojoties uz Eiropas Sistēmisko risku kolēģijas (ESRK) apkopotajiem datiem, iespējams detalizētāk analizēt ASV dolāru bilancu apjomu. Dažās valstīs neatbilstība starp ASV dolāru aktīviem un saistībām ir samērā neliela. Savukārt citās valstīs saistības pārsniedz aktīvus. Tas saskan ar tirgus informāciju, kas liecina, ka finansējuma diversifikācijas plašākā kontekstā dažas Savienības kredītiestādes mēdz izmantot ASV dolārus kā izdevīgu finansējuma avotu, lai pēc tam apmainītu pret citām valūtām. ASV dolāru saistību īpatsvars ir nedaudz pārsniedz 15 % no kopējā saistību apjoma Savienībā.

1. attēls

Savienības kredītiestāžu ASV dolāru bruto un neto pozīcijas (ASV dolāri, mljrd.)

Avots: SNB aplēses, ceturkšņa dati.

I.3. ASV dolāru finansējuma svarīgākie izmantošanas veidi (aktīvi) un avoti (saistības)

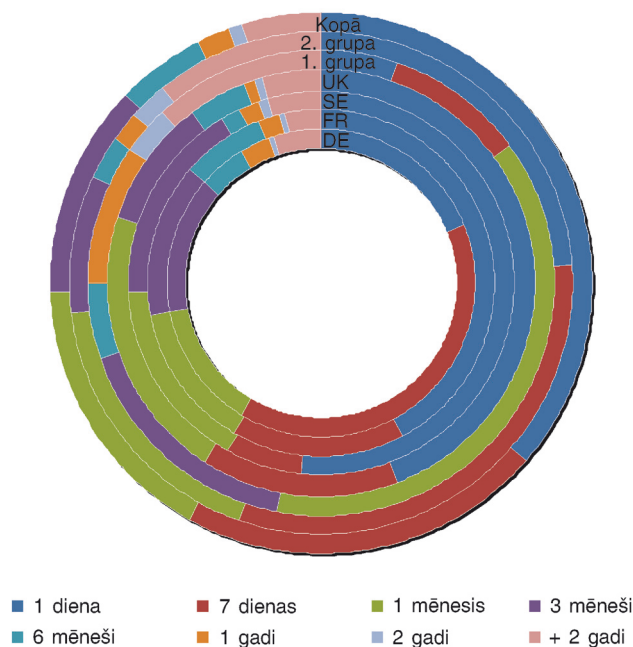
Savienības kredītiestāžu ASV dolāru aktīvu sīkākā izvērtējuma liecina, ka ir četri galvenie ASV dolāru finansējuma pielietojuma veidi: i) Nefinanšu sabiedrībām izsniegtie aizdevumi ASV dolāros (starptautiskās tirdzniecības un projektu finansēšana). Neliels aizdevumu apjoms tiek izsniegts arī ASV valsts un komercsektoram; ii) Starptanku aizdevumi (ar nodrošinājumu un beznodrošinājuma), parasti – īstermiņa; iii) Skaidrās naudas rezervju noguldījumi Federālo rezervju sistēmā un iv) Savienības kredītiestāžu tirdzniecības aktivitātes.

Ar dažiem izņēmumiem Savienības kredītiestādēm nav apjomīgas neliela apjoma ASV dolāru noguldījumu bāzes (tie veido tikai 3 % no kopējām saistībām). Lielāko daļu līdzekļu iegūst liela apjoma finansējuma tirgos, kā galvenos instrumentus izmantojot galvenokārt *repo* darījumus, īstermiņa obligācijas un noguldījuma sertifikātus. ASV naudas tirgus investori ir lielākie investori ASV dolāros denominēto īstermiņa obligāciju un noguldījumu sertifikātu programmās.

ESRK apkopotie dati liecina, ka liela apjoma darījumos piesaistītais ASV dolāru finansējums (ar nodrošinājumu un beznodrošinājuma) veido aptuveni vienu trešdaļu no Savienības kredītiestāžu kopējā liela apjoma darījumos piesaistītā finansējuma. Tas daļēji atspoguļo faktu, ka ASV liela apjoma darījumu tirgi ir vieni no likvidākajiem pasaulē. ASV liela apjoma finansējuma tirgi ir īpaši nozīmīgi saistībā ar īsāka termiņa finansējumu. Aptuveni 75 % Savienības kredītiestāžu ASV dolāru finansējuma ir ar termiņu, kas nepārsniedz 1 mēnesi (sk. 2. att.). Saskaņā ar Eiropas Banku iestādes (EBI) datiem finansējuma, kura termiņš pārsniedz 1 gadu, īpatsvars nevienā valstī nav lielāks par 20 % no kopējā liela apjoma ASV dolāru finansējuma.

2. attēls

Lielā apjoma darījumos piesaistītais ASV dolāru finansējums termiņu un valstu dalījumā

Avots: ESRK (sk. A matricas aprakstu pielikumā) un pašu aprēķini.

Piezīmes. Atsauces periods ir 2010. gada 31. decembris, izņemot Maltu un Zviedriju, kurām tas ir 2011. gada 30. jūnijs. 1. grupa attiecas uz Grieķijas, Kīpras un Maltas datiem, savukārt 2. grupa attiecas uz Beļģijas, Dānijas, Spānijas, Nīderlandes un Austrijas datiem.

I.4. ASV dolāros denominēto aktīvu un saistību termiņstruktūra

Vairumā gadījumu Savienības kredītiestāžu ASV dolāros denominētās saistības ir īstermiņa, savukārt ASV dolāros denominētajiem aktīviem, kā varētu gaidīt, parasti ir ilgāka termiņa struktūra. Aptuveni vienai trešdaļai ASV dolāros denominēto aktīvu laiks līdz dzēšanai ir ilgāks par 1 gadu. Salīdzinājumā ar Savienības kredītiestāžu bilanču kopējo termiņstruktūru redzams, ka ASV dolāru aktīvu un saistību termiņstruktūru neatbilstība ir izteiktāka par vispārējo termiņstruktūru neatbilstību visās valūtās.

Nemot vērā bažas par makroekonomisko situāciju euro zonā un visā pasaulē, 2011. gada 2. pusgadā ASV investori vēl vairāk samazināja ārpus ASV esošajās kredītiestādēs ieguldītā ASV dolāru finansējuma apjomu un laiku līdz dzēšanai. 2011. gada 3. ceturksnī krasi samazinājās daudzu Savienības kredītiestāžu liela apjoma ASV dolāru beznodrošinājuma finansējuma reinvestēšanas rādītājs. Salīdzinājumā ar 2011. gada 2. ceturksni jauna ASV dolāru finansējuma termiņi bija ievērojami īsāki. Ilgāka termiņa ASV dolāru beznodrošinājuma parāda tirgus ticis faktiski slēgts vairumam Savienības kredītiestāžu, izņemot dažas Skandināvijas un Ziemeļvalstu kredītiestādes, kurām izdevās emitēt ilgtermiņa parāda vērtspapīrus ASV dolāros būtiskā apjomā. Kopumā šķiet, ka investori izvēlas kredītiestādes pēc to izcelsmes valsts.

1.5. Likvīdo aktīvu drošības rezerves

2010. gada decembrī Savienības kredītiestāžu, par kurām ESRK ievāca datus, kopējo kompensējošo kapacitāti veidoja ASV dolāru aktīvu turējumi aptuveni EUR 570 mljrd. apmērā ⁽¹⁾. Kopumā tas atbilst aptuveni 20 % no kopējām ASV dolāru saistībām kompensējošās kapacitātes definīcijas plašākajā izpratnē. Aptuveni divas trešdaļas šo aktīvu bija uzskatāmas par atbilstošu nodrošinājumam centrālajās bankās. Reaģējot uz ASV dolāra finansējuma šokiem, varētu izmantot arī citu valūtu likvīdos aktīvus, daļēji atkarībā no ārvalstu valūtas tirgu darbības.

Tomēr finanšu spriedzes apstākļos tikai ļoti likvīdus aktīvus varētu izmantot kā efektīvas likviditātes rezerves. Ja ņem vērā tikai skaidro naudu un rezerves centrālajās bankās (papildu obligātajām rezervju prasībām), kā arī centrālajās bankās noguldītās neapgrūtinātās valsts prasības ar riska svērumu 0 %, attiecīgo Savienības kredītiestāžu likvīdo aktīvu drošības rezerves ASV dolāros veido tikai EUR 172 mljrd.

1.6. ASV dolāru finansējuma nodrošinātāju daļjums

Saskaņā ar ESRK apkopoto kvalitatīvo informāciju iestādes, kuras nodrošina īstermiņa ASV dolāru finansējumu, var iedalīt septiņās galvenajās kategorijās:

- a) ASV naudas tirgus kopieguldījumu fondi;
- b) monetārās iestādes, centrālās bankas un valstu investīciju fondi, kas ir liela apjoma ASV dolāru aktīvu turētāji;
- c) vērtspapīru aizdevējsabiedrības;
- d) kredītiestādes, kuru rīcībā ir daudz līdzekļu ASV dolāros, izmantojot starpbanku tirgu (parasti ar ļoti īsu termiņu) un ārvalstu valūtas mijmaiņas darījumu tirgu;
- e) lielie ASV uzņēmumi;
- f) ASV valdības sponsorētie uzņēmumi (*Fannie Mae* un *Freddie Mac*);
- g) neoficiāla informācija liecina, ka papildus galvenajiem ASV finansējuma avotiem Savienības kredītiestādes piesaista ASV dolārus arī tirgos ārpus ASV (galvenokārt Āzijas tirgos).

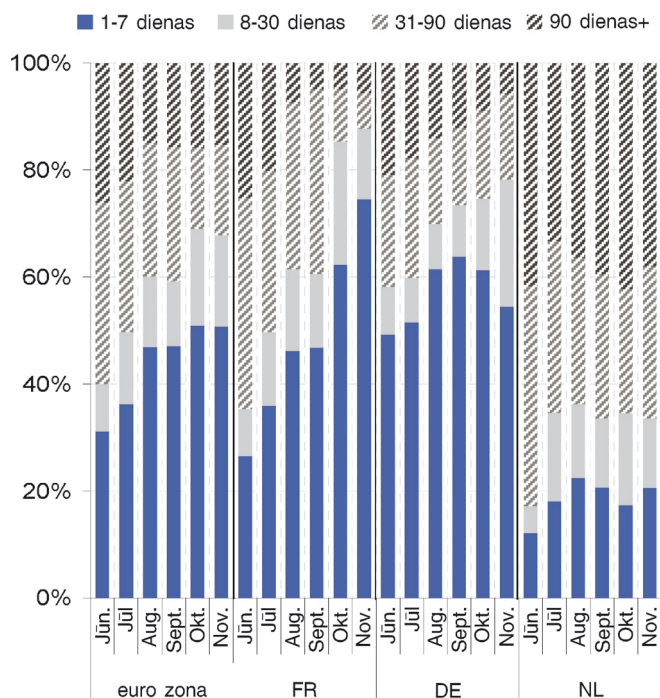
Kā pēdējos mēnešos apliecinājuši ASV naudas tirgus kopieguldījumu fondi, vairums šo finansējuma nodrošinātāju ir īpaši jutīgi, uztverot bažas par kredītriska pastāvēšanu. Lai gan saskaņā ar aplēsēm ASV naudas tirgus kopieguldījumu fondi veido aptuveni 2 % no Savienības banku sistēmas kopējā saistību apjoma, dažām Savienības kredītiestādēm šīs saistības sasniedz 10 %.

Pēdējos mēnešos augstākā reitinga ASV naudas tirgus kopieguldījumu fondi vairākās valstīs saīsinājuši Savienības kredītiestādēm izsniegtā finansējuma termiņu, kā rezultātā vismaz attiecībā uz euro zonas kredītiestādēm 2011. gada oktobrī un novembrī finansējuma ar 1 mēneša vai īsāku termiņu procentuālais īpatsvars palielinājās līdz aptuveni 70 % (sk. 3. att.). Turklāt ASV naudas tirgus kopieguldījumu fondi arī samazinājuši kopējo saistību apjomu pret Savienības kredītiestādēm kopumā, lai gan laikā no 2011. gada maija līdz novembrim atsevišķās valstīs vērojamas pārmaiņas bija visai atšķirīgas (sk. 4. att.).

⁽¹⁾ Kompensējošā kapacitāte (*Counterbalancing Capacity*) ir līdzekļu daudzums, ko banka var piesaistīt, lai izpildītu likviditātes prasības. Likviditātes drošības rezerves stresa testu izpratnē parasti definē kā kompensējošās kapacitātes īstermiņa finansējuma daļu. Šīm rezervēm jābūt tieši pieejamām noteikta īsa laika perioda ("izdzīvošanas perioda") laikā.

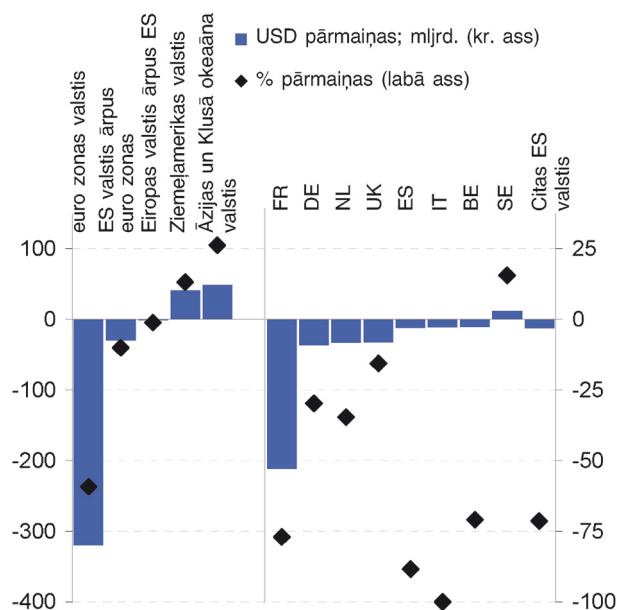
3. attēls

Euro zonas kredītiestādēm izsniegto ASV NTKF aizdevumu termiņstruktūra

4. attēls

Euro zonas kredītiestādēm izsniegto augstākā reitinga ASV NTKF aizdevumu apjoma izmaiņas 2011. gada maijā–novembrī

Avots: ASV Vērtspāpīru un biržu komisijas (SEC) un Eiropas Centrālās bankas (ECB) aprēķini.

1.7. Tirgus rādītāji

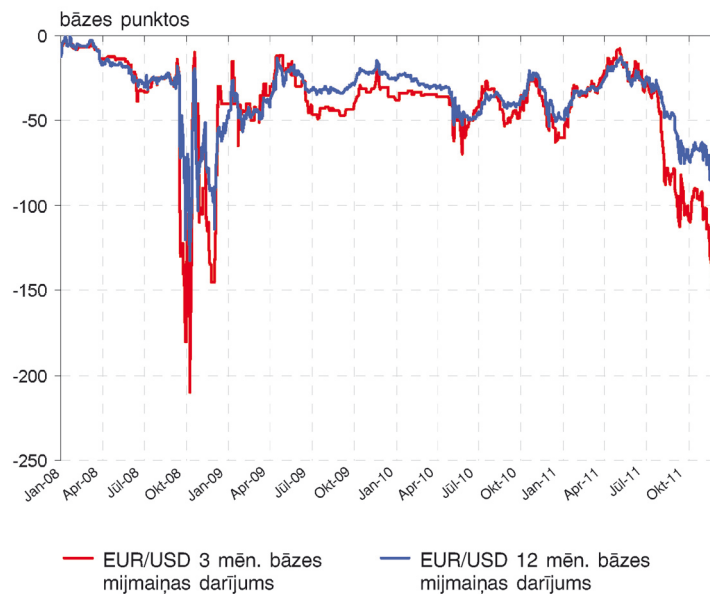
Savienības lielākās kredītiestādes plaši izmanto ASV liela apjoma darījumu tirgus, lai apmierinātu vajadzību pēc ASV dolāriem. Turpretī daudzas mazākas Savienības kredītiestādes ASV dolāru piesaistē, šķiet, vairāk atkarīgas no lielākām Savienības kredītiestādēm un ārvalstu valūtas mijmaiņas darījumu tirgiem. EUR/USD bāzes mijmaiņas darījumi (sk. 5. att.) norāda, ka EUR/USD mijmaiņas darījumu izmaksas augstāko līmeni sasniedza pēc *Lehmann Brothers* bankrota. Pēc tam, kad 2011. gada pirmajos četros mēnešos EUR/USD bāzes mijmaiņas darījumu procentu likmju starpība ievērojami sašaurinājās, kopš maija sākuma tā atkal paplašinājās. Kopš jūnija vidus ietvertais dienas svārstīgums palielinājies, atspoguļojot finanšu tirgu nenoteiktību attiecībā uz Savienības kredītiestāžu ASV dolāru finansējuma nosacījumiem.

Pēc *Lehman Brothers* bankrota ECB pastiprināja ASV dolāru mijmaiņas darījumu līnijas izmantošanu, par kuru tā vienojās ar Federālo rezervju sistēmu, lai Savienības kredītiestādēm nodrošinātu likviditāti ASV dolāros (sk. 6. att.). ECB veikto likviditāti palielinošo operāciju ASV dolāros atlikums 2008. gada beigās sasniedza gandrīz 300 mljrd. ASV dolāru.

Tirgus informācija liecina, ka centrālo banku ASV dolāru mijmaiņas darījumu līnijas vieš uzticību tirgus dalībniekos, tādējādi atbalstot ārvalstu valūtas mijmaiņas darījumu tirgu darbību arī tad, ja tās netiek izmantotas. Tas var nozīmēt, ka pastāv morāla kaitējuma risks, kas Savienības kredītiestādes kavē izvēlēties stabilāku finansējuma struktūru, kaut gan šo iespēju cenas noteiktas tā, lai daļēji mazinātu šo risku. 1. ielikumā sniegts kopsavilkums par ārvalstu valūtu mijmaiņas darījumu tirgu izmantošanu un elastības uzlabošanas iniciatīvām šajā jomā.

5. attēls

Euro bāzes mijmaiņas darījumu kurss attiecībā pret ASV dolāru

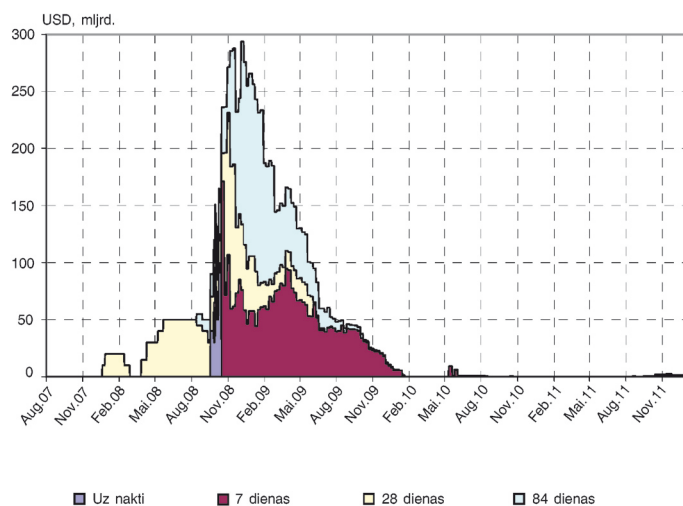

Avots: Bloomberg.

6. attēls

ECB un Federālās rezervju sistēmas mijmaiņas darījumu līnijas izmantošanas apjoms

ECB likviditāti palielinošo operāciju atlikums

Avots: ECB.

1. IELIKUMS: Ārvalstu valūtas mijmaiņas darījumu tirgu darbība un elastība

Pēc tam, kad finanšu krīzes sākumā samazinājās starpbanku beznodrošinājuma aizdevumu apjoms, Savienības kredītiestādēm kā alternatīvu bija vairāk jāizmanto nodrošinātais finansējums (ārvalstu valūtas mijmaiņas darījumi un *repo* darījumi). Plašāka nodrošinātā finansējuma izmantošana izraisīja situācijas pasliktināšanos arī šajos tirgos, īpaši ārvalstu valūtas mijmaiņas darījumu tirgos. Pēc *Lehman Brothers* bankrota ASV dolāru piesaiste, veicot valūtas mijmaiņas darījumus, kļuva ļoti sarežģīta un dārga (2008. gada oktobrī 3 mēnešu EUR/USD bāzes mijmaiņas darījumu likme pārsniedza – 200 bāzes punktu).

Šo vispārējo traucējumu dēļ ASV dolāru finansējuma tirgū Federālo rezervju sistēma un vairākas centrālās bankas, t. sk. ECB, vienojās par mijmaiņas darījumu līnijām. Kulminācijas brīdī 2008. gada beigās centrālajām bankām izsniegto Federālās rezervju sistēmas aizdevumu ASV dolāros kopējais atlikums sasniedza aptuveni 550 mljrd. ASV dolāru. Lielākā daļa šo aizdevumu bija izsniegta Eiropas centrālajām bankām (ECB, *Bank of England* un Šveices Nacionālajai bankai). Piemēram, likviditātes, ko ECB bija nodrošinājis Eurosistēmas darījumu partneriem ASV dolāros, atlikums 2008. gada beigās sasniedza gandrīz 300 mljrd. ASV dolāru. Salīdzinājumam – Eurosistēmas rezerves (konvertējamās ārvalstu valūtās) 2008. gada beigās sasniedza EUR 145 mljrd. (aptuveni 200 mljrd. ASV dolāru ekvivalents). Lai gan dažkārt izsoļu rezultātus, iespējams, ietekmēja izdevīguma un/vai piesardzības apsvērumi, ASV dolāru trūkums bija tik liels, ka centrālajām bankām būtu bijis grūti vai neiespējami pašām finansēt šādu nepieciešamās likviditātes nodrošinājumu (izmantojot pašu rezerves vai tirgus). Pastiprinoties valsts parāda krīzei, 2010. gada maijā tika atjaunotas mijmaiņas darījumu līnijas starp Federālo rezervju sistēmu un vairākām centrālajām bankām (ECB, *Bank of England*, Šveices Nacionālo banku, *Bank of Canada* un Japānas Banku), tā pārliecinot tirgus dalībniekus, ka nepieciešamības gadījumā ASV dolāru finansējums būtu pieejams no institūcijām ārpus ASV.

Pierādījās, ka ASV dolāru finansējums, ko nodrošināja centrālās bankas ārpus ASV, bija efektīvs tirgus darbības atjaunošanas līdzeklis. ASV dolāru mijmaiņas darījumu bāze (EUR/USD mijmaiņas darījumos implicētā ASV dolāru un Libor USD procentu likmes starpība) vēlāk krasi samazinājās. Turklāt Federālās rezervju sistēmas mijmaiņas darījumu līnijas izmantošanas apjoms samazinājās salīdzinājumā ar 2008. gada beigās sasniegto kulmināciju. Neoficiāla informācija un no tirgus dalībniekiem saņemtais novērtējums liecina, ka ārvalstu valūtas mijmaiņas darījumu tirgus Savienības kredītiestādēm nodrošināja pietiekamu likviditāti, lai aizņemtos ASV dolārus apmaiņā pret vietējo valūtu.

Vairākos centrālo banku un tirgus organizāciju sagatavotajos dokumentos uzsvērts, ka finanšu krīzes laikā ārvalstu valūtas tirgus apliecinājis elastību, pateicoties pastāvīga pieslēguma norēķiniem (*Continuous Linked Settlement*) un pielikumu par kredītu drošību (CSA; *Credit Support Annexes*) plašākai izmantošanai. Eiropas un ASV regulatori šobrīd apsver, vai būtu nepieciešams noteikt obligāta centralizēta klīringa prasību ārvalstu valūtas mijmaiņas darījumiem.

Ārvalstu valūtas mijmaiņas darījumu tirgus elastība spriedzes laikā ir svarīgs risku izvērtēšanas elements. Šajā ziņā ir divi iemesli ievērot piesardzību. Pirmkārt, lai gan oficiāli dati nav pieejami, tirgus dalībnieku neoficiāls novērtējums liecina, ka ASV dolāru finansējuma deficīta apmērs un pieprasījums pēc aizņēmumiem ASV dolāros ārvalstu valūtas mijmaiņas darījumu tirgū līdz šim bijis mazāks, nekā uzreiz pēc *Lehman Brothers* bankrota. Otrkārt, Federālās rezervju sistēmas mijmaiņas darījumu līnijās ar Eiropas centrālajām bankām kalpo kā drošības mehānisms, viešot uzticību tirgus dalībniekos.

Nesen veiktie saskaņotie centrālo banku pasākumi spriedzes mazināšanai ASV dolāru finansējuma tirgos (cenu samazināšana un 3 mēnešu izsoļu turpināšana) nedaudz uzlaboja Savienības kredītiestāžu tirgus finansēšanas nosacījumus. Bāzes mijmaiņas darījumu kurss nedaudz saruka, savukārt Libor USD fiksētās procentu likmes saglabājās nemainīgas. Neņemot vērā vispārēju izvairīšanos no riska, divi iemesli veicinājuši ieilgušo saspilējumu: ar dalību 3 mēnešu izsolēs saistītais negatīvais tēls un fakts, ka kredītiestāžu lielajiem klientiem (pensiju un kopieguldījumu fondiem, uzņēmumiem) nav piekļuves centrālo banku iespējām. Tāpēc situācijā, kad kredītiestādes negribīgi iesaistās tirgū, riska ierobežošanas nolūkos tās joprojām izmanto ārvalstu valūtas mijmaiņas darījumu tirgus.

II. RISKI SAISTĪBĀ AR ASV DOLĀRU FINANSĒJUMA IZMANTOŠANU

ESRK apsprieda divus galvenos risku kanālus saistībā ar Savienības kredītiestāžu atkarību no ASV dolāru finansējuma/ASV dolāru finansējuma termiņstruktūru neatbilstību: likviditātes risku (īstermiņā) un risku, ka, notiekot pārmaiņām uzņēmējdarbības modeļos ASV dolāru finansējuma spriedzes dēļ, tiks ietekmēta Savienības reālā tautsaimniecība (vidējā termiņā).

II.1. Īstermiņa likviditātes risks

Kopš 2008. gada ASV dolāru likviditātes spriedze atkārtoti veicinājusi saskaņotu centrālo banku rīcību. Šī spriedze atspoguļo ASV dolāru finansējuma struktūru Savienības kredītiestādēs un ASV dolāra nozīmi pasaules finanšu sistēmā, kā arī pašreizējos tirgus apstākļus. Kopumā tas var nozīmēt, ka Savienības kredītiestādes, kuras balstās uz īstermiņa liela apjoma ASV dolāru finansējumu, ir īpaši trauslas.

- a) *Ierobežots "stabilis" finansējums*: Savienības kredītiestāžu rīcībā ir ļoti maz neliela apjoma ASV dolāru finansējuma, kas būtu pieejams izmantošanai Savienībā.
- b) *Īstermiņa profils*: Kā norādīts I sadaļā, Savienības kredītiestāžu liela apjoma ASV dolāru finansējums parasti ir ar ļoti īsu termiņu.
- c) *Spriedzes apstākļos ārvalstu investori sliecas samazināt ieguldījumu apjomu vairāk nekā vietējie investori*: Pastāv risks, ka spriedzes apstākļos investori iegulda vietējos tirgos vai – salīdzinājumā ar vietējiem investoriem – mazāk izvērtē to ārvalstu uzņēmumu riska pakāpi, kuros tie ieguldījuši. Īpaši krīzes laikā un arī vēlāk vērojamas norises liecina, ka dažas ASV investoru kategorijas tiecas rīkoties saskaņoti un īpaši jutīgi reaģē uz negatīvām ziņām, pakļaujot Savienības kredītiestādes pēkšņai finansējuma spriedzei, īpaši finansējuma nodrošinātāju kategoriju koncentrācijas gadījumā. Tas ir svarīgi, ņemot vērā, ka ASV dolāru likviditāte liela apjoma finansējuma tirgos galvenokārt pieejama uz īsu termiņu (t. i., termiņš ir īsāks par 3 mēnešiem).
- d) *ASV naudas tirgus kopieguldījumu fondu nozīme*: ASV naudas tirgus kopieguldījumu fondi, izplatoties ziņām par pastāvīgiem riskiem, parasti reaģē ātri un saskaņoti. Nesenās grūtības tirgos, ko izraisīja bažas par valsts parāda risku, šķiet, atkal vedinājušas dažus ASV investorus, kas ieguldījuši Savienības kredītiestādēs, kopš 2011. gada vidus izņemt līdzekļus vai saīsināt finansējuma termiņu. Īpaši ASV naudas tirgus kopieguldījumu fondi vairāku iemeslu dēļ varētu arī turpmāk atturēties investēt Savienības kredītiestādēs. Stingrāks regulējošais režīms var izraisīt strukturālas pārmaiņas ASV naudas tirgus kopieguldījumu fondu finansēšanā. 2010. gada maijā stājās spēkā Vērtspapīru un biržu komisijas reformas, vēl vairāk ierobežojot termiņus, ar kādiem ASV naudas tirgus kopieguldījumu fondi var izsniegt aizdevumus. Šobrīd notiek sarunas par otro reformu kārtu, kurā ietverti priekšlikumi noteikt ASV naudas tirgus kopieguldījumu fondiem prasību pāriet no fiksētās neto aktīvu vērtības modeļa uz mainīgās neto aktīvu vērtības modeli. Vēl iespējams, ka fondiem, kuri turpinās īstenot uz fiksēto neto aktīvu vērtību balstītu uzņēmējdarbības modeli, ASV regulatori izvirzīs prasību turēt drošības rezerves riska absorbēšanai. Drošības rezervju turēšana varētu vairo ASV naudas tirgus kopieguldījumu fondu elastību, taču to uzņēmējdarbības modelis ilgākā termiņā var izrādīties neekonomisks. Citi regulējošie faktori, kas varētu ietekmēt ASV naudas tirgus kopieguldījumu fondu uzņēmējdarbības modeli, ietver noteikumu atcelšanu, kas liedz ASV bankām piedāvāt procentu maksājumus par uzkrājumiem pieprasījuma noguldījumu kontos. Turpmāka kredītreitingu pazemināšana Savienībā, visticamāk, vēl vairāk veicinās šīs regulatīvās pārmaiņas.

- e) *ASV dolāru aktīvu kvalitāte*: EBI likviditātes riska novērtējumā aplēsts, ka ASV dolāru aktīvu kvalitāte Savienības kredītiestāžu likvidu aktīvu drošības rezervēs ir zemāka salīdzinājumā ar nacionālo valūtu aktīvu kvalitāti, un Savienības kredītiestāžu finansējuma tirgi pastāvīgi pakļauti nopietnam nevēlamu notikumu riskam. Jaunas negaidītas problēmas, kas skar ASV bankas, var ietekmēt arī ASV starpbanku tirgu.
- f) *Atkarība no ārvalstu valūtas tirgiem*: Ja stresa scenārija īstenošanās gadījumā vajadzība pēc īstermiņa finansējuma ASV dolāros nevar tikt apmierināta, pārdojot ASV dolāru aktīvus, Savienības kredītiestādēm būs jāizmanto ārvalstu valūtas taģadnes darījumu vai mijmaiņas darījumu tirgus, lai citu valūtu likvidos aktīvus konvertētu ASV dolāros. Tas vairo tirgu (investoru) skaitu, kuriem jādarbojas stresa situācijā, lai gan spēju veikt darījumus vairākos tirgos arī var uzskatīt par risku mazinošu faktoru. Kopš 2011. gada vidus saspīlējums liela apjoma finansējuma tirgos ietekmējis arī ārvalstu valūtas mijmaiņas darījumu tirgus (paaugstinoties darījumu izmaksām par euro apmaiņu pret dolāriem).
- g) *Laika zonu neatbilstība*: Šo fenomenu uzskatāmi atspoguļoja krīze, kad ASV dolāru piegādātāji nevēlējās izsniegt aizdevumus, kamēr nebija pilnīga skaidrība par pašu likviditātes stāvokli attiecīgajā dienā. Bieži tas notika tikai tad, kad ASV jau bija pienācis dienas vidus un Eiropas tirgi jau tika slēgti.
- h) *Uzkrāšana*: Finanšu krīzes laikā starptautiskie uzņēmumi un investori tiecas uzkrāt ASV dolārus, jo tā ir pasaules uzkrājumu valūta.
- i) *Mazo Savienības kredītiestāžu piekļuve finansējumam*: Lielas starptautiski aktīvas Savienības kredītiestādes, šķiet, daļu piesaistītā liela apjoma finansējuma piedāvā mazākām Savienības kredītiestādēm, kurām ir ierobežota piekļuve vai vispār nav piekļuves ASV dolāru finansējuma tirgiem. Tāpēc lielu Savienības kredītiestāžu problēmas var strauji ietekmēt pārējo banku sektoru.
- j) *Bažas par valsts parāda risku*: Tirgus ietvaros Savienības kredītiestādes tiek vērtētas, pamatojoties uz to kredītreitingu un izcelsmes valsti. Valsts parāda problēmas ietekmē Savienības kredītiestādes, īpaši valstis, kuru valsts parāda tirgos vērojama spriedze, un šo problēmu ietekme uz Savienības kredītiestādēm ar ievērojamu valsts parāda īpatsvaru to aktīvos var izraisīt spriedzi finansējuma jomā kopumā un īpaši attiecībā uz finansējumu ASV dolāros.

ESRK novērtējums, kas balstīts uz nacionālo uzraudzības iestāžu sniegtajiem datiem, atklāj, ka nopietnā stresa situācijā Savienības kredītiestādēm būtu jāaskaras ar būtisku ASV dolāru finansējuma iztrūkumu. Izmantojot līgumu datus par ASV dolāros denominētajām aizplūdēm un ieplūdēm, iespējams aptuveni aprēķināt ASV dolāru finansējuma iztrūkumu Savienības kredītiestādēs trīs, sešu un 12 mēnešu periodā. Tabulā apkopoti novērtējuma rezultāti.

1. tabula

Finansējuma kumulatīvais iztrūkums ASV dolāros

Summa (mljrd. euro)	3 mēneši	6 mēneši	12 mēneši
Finansējuma kumulatīvais iztrūkums	- 841	- 910	- 919
a) Ar konservatīvu kompensējošo kapacitāti	- 670	- 736	- 750
b) Ar atbilstošu kompensējošo kapacitāti	- 386	- 467	- 500
c) Ar pilnu kompensējošo kapacitāti	- 182	- 263	- 304

Pirmajā rindā parādīts finansējuma kumulatīvais iztrūkums trīs periodos (ASV dolāru ieplūdes mīnus ASV dolāru izplūdes). Lielākā neto finansējuma iztrūkuma daļa veidojas saistībā ar ļoti īsiem termiņiem (īsaķiem par 3 mēnešiem), kas atspoguļo ASV dolāru finansējuma īstermiņa raksturu.

Trīs nākamajās rindās parādīts iztrūkuma apjoms, ņemot vērā Savienības kredītiestāžu kompensējošo kapacitāti. Aprēķinam izmanto trīs kompensējošās kapacitātes mērīšanas metodes:

- a) Aprēķinot konservatīvo kompensējošo kapacitāti, ņem vērā tikai skaidro naudu un rezerves centrālajās bankās (papildus obligātajām rezervju prasībām), kā arī valsts prasības ar 0 % riska svērumu, ko centrālā banka atzīst par atbilstošu nodrošinājumu. Tāpēc šī konservatīvā mērīšanas metode teorētiski attiecas uz likvidākajiem aktīviem, kas pieejami negatīvā saldo finansēšanai stresa situācijā.

- b) Aprēķinot atbilstošu kompensējošo kapacitāti, ņem vērā aktīvus, kurus centrālās bankas uzskata par atbilstošu nodrošinājumu.
- c) Aprēķinot kopējo kompensējošo kapacitāti, ņem vērā visus aktīvus, kas definēti kā kompensējošās kapacitātes daļa, kuri parastos apstākļos var būt piemērots rādītājs, ka attiecīgajai iestādei ir kapacitāte finansēt negatīvo saldo, taču finanšu spriedzes laikā šie komponenti ir mazāk likvidi.

Salīdzinājumam 2008. gadā centrālo banku piedāvāto ASV dolāru mijmaiņas darījumu līniju kopējais izmantošanas apjoms bija aptuveni 550 mljrd. ASV dolāru. Turklāt pastāv nacionālo banku sistēmu atšķirības: saskaņā ar šo metodi un šiem datiem, ASV dolāru iztrūkums dažās valstīs ir samērā neliels, bet citās – lielāks. Kā norādīts iepriekš, šis mērījums ir tikai aptuvenš, un iespējams izmantot arī citas aprēķina metodes.

II.2. Ietekme uz reālo tautsaimniecību vidējā termiņā

ASV dolāru finansējuma struktūra pieļauj, ka pastāv vairāki kanāli, pa kuriem ASV dolāru finansējuma satricinājums ar Savienības kredītiestāžu starpniecību vidējā termiņā var izraisīt ķēdes reakciju reālajā tautsaimniecībā. Kopumā ESRK novērtējums liecina, ka šis faktors ir potenciāli būtisks. Tomēr nepieciešams turpināt novērtēt ietekmes iespējamās apmērus, iekams tiek nolemts, ka, pamatojoties tikai uz šo kanālu, jāierobežo ASV dolāru finansējuma termiņstruktūru neatbilstība.

Tālāk aplūkoti galvenie riska kanāli.

- a) *Savienības kredītiestāžu finansēšanas izmaksas* un tālejoša ietekme uz Savienības kredītiestāžu peļņspēju. ESRK apkopotā tirgus informācija liecina, ka dažkārt Savienības kredītiestādes piesaistījušas finansējumu ASV dolāros, jo parasti lētāk bija piesaistīt ASV dolāru finansējumu un tad vajadzības gadījumā apmainīt to pret nepieciešamo valūtu, nekā piesaistīt finansējumu attiecīgajā valūtā. Pašreiz jebkāda ietekme uz peļņspēju var nelabvēlīgi ietekmēt Savienības kredītiestāžu spēju izsniegt kredītus Eiropas uzņēmumiem un mājāsaimniecībām, un/vai apgrūtināt Savienības kredītiestāžu pāreju uz Bāzeles III regulējumu (tālāk tekstā – Bāzele III) ⁽¹⁾. ESRK veiktās iespējamo izmaksu analīzes pirmie provizoriskie dati liecina, ka tās var būt nebūtiskas un izpausties kā izmaksas, kas saistītas ar finansējuma termiņa pagarināšanu vai ar euro vai sterliņu mārciņu finansējuma tiešu piesaistīšanu, tā vietā, lai piesaistītu ASV dolārus un apmainītu tos pret minētajām valūtām. Tomēr, ņemot vērā ESRK iesniegto datu kvalitāti un aptvērumu, šī analīze katrā ziņā nav pilnīga, tāpēc pirms jebkādu nopietnu secinājumu izdarīšanas nepieciešams veikt sīkāku analīzi.
- b) *Savienības kredītiestāžu finansējuma pieejamība*. Uzraudzības informācija liecina, ka daudzas lielas Savienības kredītiestādes vēl nesen pašāvas uz lieliem un dziļiem ASV dolāru finansējuma tirgiem – daļēji, lai finansētu Eiropas uzņēmumu darījumus ASV dolāros (piemēram, uzņēmumi, kuri darbojas aviācijas un kosmosa, kuģniecības, preču un tirdzniecības finansējuma jomā). Pastāv zināmas bažas, ka jebkurš mēģinājums ierobežot piekļuvi ASV dolāru finansējumam varētu ierobežot Savienības kredītiestāžu spēju finansēt šīs jomas, tādējādi traucējot izsniegt kredītus nefinanšu sabiedrībām. Citas kredītiestādes ārpus Savienības, kurām vieglāk piesaistīt ASV dolārus, iespējams, varētu pārņemt šo uzņēmējdarbību. Taču tas var radīt risku, ka krīzes apstākļos tās strauji samazina ieguldījumus (ieguldījumi tiek veikti tikai attiecīgās valsts tirgū);
- c) *Plaša mēroga parādsaistību samazināšanas ietekme*, Savienības kredītiestādēm cenšoties pārdot ASV dolāru aktīvus, lai atmaksātu ASV dolāru finansējumu. Tas var ietekmēt gan finansējuma pieejamību reālajā tautsaimniecībā, gan Savienības kredītiestāžu maksātspēju, ja liela apjoma tirdzniecības aktīvu izpārdošanas rezultātā aktīvu cenas sarūk, pamatojoties uz novērtēšanas pēc tirgus cenas mehānismu. Piemēram, pašreizējā tirgus informācija liecina, ka investori gaida ASV dolāru aktīvu cenu kritumu, jo vairākas Savienības kredītiestādes tos mēģina pārdot. Arī ASV dolāru aktīvu pārdošana vai priekšlaicīga atmaksa varētu izrādīties sarežģīta gadījumā, ja vairākas Savienības kredītiestādes nolemtu to veikt vienlaicīgi, tādējādi radot ķēdes reakcijas risku. Turklāt, lai mazinātu vajadzību pēc ASV dolāru finansējuma, Savienības kredītiestādes var censties izmantot arī citas metodes, piemēram, likvidējot kapitāla tirgus pozīcijas vai pārdot likvidos aktīvus.

II.3. Risku novēršanas iespējas

Ņemot vērā problēmas, kas radās pēc *Lehman Brothers* bankrota, Savienības kredītiestādes un uzraudzības iestādes ieviešas pasākumus, lai kopumā mazinātu finansējuma un likviditātes risku. Pēdējos gados Savienības kredītiestādes veikušas pasākumus finansējuma struktūras uzlabošanai, un nacionālās centrālās bankas nodrošinājušas ASV dolāru likviditāti spriedzes mazināšanai ASV dolāru finansējuma tirgos. Tālāk norādīti galvenie faktori, kas mazina riskus saistībā ar istermiņa finansējumu ASV dolāros.

⁽¹⁾ Sk. "Bāzeles Banku uzraudzības komiteja – Bāzele III: globālā regulējuma ietvars stabilākām bankām un banku sistēmām" (*Basel III: A global regulatory framework for more resilient banks and banking systems*), 2010. gada decembris (pārskatīts 2011. gada jūnijā); "Bāzele III: starptautiskie likviditātes riska aprēķināšanas, standartu un uzraudzības pamatprincipi" (*Basel III: International framework for liquidity risk measurement, standards and monitoring*), 2010. gada decembris. Abi dokumenti pieejami SNB interneta vietnē <http://www.bis.org>

- a) *Lielāks ASV dolāru likviditātes apjoms*: Savienības kredītiestāžu skaidrās naudas rezerves Federālo rezervju sistēmā, ņemot vērā ASV monetārās politikas nostāju, ņemot vērā ASV dolāru likviditātes palielināšanos, lai gan tas nenozīmē, ka krīzes laikā notikusi ASV dolāru finansējuma pārvietošanās finanšu sistēmā.
- b) *Nodrošināta ASV dolāru finansējuma pieaugums*: Pēc īstermiņa beznodrošinājuma finansējumam sarūkuma dažas Savienības kredītiestādes vairāk sāka izmantot nodrošinātu ASV dolāru finansējumu (*repo* darījumus) un veica EUR/USD mijmaiņas darījumus. Tomēr *repo* darījumu kapacitāti ierobežo augstas kvalitātes īstermiņa likviditātes aktīvu apjoms, kas var kalpot par nodrošinājumu.
- c) *ASV dolāru parādsaistību apjoma samazināšana*: Ņemot vērā bažas par Savienības kredītiestāžu valsts parāda vērtspāpīru turējumiem, ASV naudas tirgus kopieguldījumu fondī arvien mazāk bija gatavi tās kredītēt, kā rezultātā vairākas Savienības kredītiestādes sākušas straujāku ASV dolāru parādsaistību samazināšanu bilancēs. Galvenais parādsaistību līmeņa samazināšanas kanāls ir ilgi turēto ASV dolāru aktīvu pārdošana. Tomēr, kā norādīts iepriekš, parādsaistību līmeņa samazināšanai var būt neparedzētas sekas, ja tā izraisa ASV dolāru aktīvu izpārdošanu un ierobežo Savienības kredītiestāžu spēju kredītēt reālo tautsaimniecību.
- d) *Centrālo banku atbalsts likviditātes jomā*: Federālo rezervju sistēma kopā ar ECB, *Bank of England*, Šveices Nacionālo banku un *Bank of Canada* jūnijā paziņoja, ka pagarina pagaidu vienošanos par ASV dolāru mijmaiņas darījumiem likviditātes nodrošināšanai līdz 2012. gada augustam. 2011. gada 15. septembrī šīs centrālās bankas arī paziņoja, ka tās līdz gada beigām veiks trīs likviditāti nodrošinošas operācijas ASV dolāros ar termiņu aptuveni 3 mēneši. Šie pasākumi palīdzēja mazināt spriedzi ASV dolāru finansējuma tirgos un nodrošināt Savienības kredītiestādēm nepieciešamo ASV dolāru finansējumu. Centrālo banku ārvalstu valūtas mijmaiņas darījumu līnijas tirgus dalībniekos vieš uzticību arī tad, ja tās netiek izmantotas, tādējādi atbalstot ārvalstu valūtas mijmaiņas darījumu tirgu darbību. Tomēr tas rada morāla kaitējuma risku, ka tāpēc Savienības kredītiestādes neizvēlas stabilāku finansējuma struktūru, lai gan minēto iespēju cena noteikta tā, lai daļēji mazinātu šo risku.
- e) *Ārvalstu valūtas mijmaiņas darījumu tirgus infrastruktūra*: Tirgus dalībnieki norādījuši uz pastāvošo infrastruktūru, kas veicina ārvalstu valūtas mijmaiņas darījumu tirgu netraucētu darbību, piemēram, pastāvīga pieslēguma norēķiniem un praksi, kas ietver mijmaiņas darījumu un pamatā esošā finansējuma termiņstruktūru saskaņošanu.

Daži no iepriekš norādītajiem riskus mazinošajiem faktoriem jau zināmā mērā veicinājuši ASV dolāru finansējuma un Savienības kredītiestāžu likviditātes pozīciju uzlabošanu īstermiņā, kā arī palīdzējuši kredītiestādēm izturēt neseno nopietno spriedzi ASV dolāru finansējuma tirgos. Tomēr, lai novērstu 2008. un 2011. gada spriedzes atkārtošanos ASV dolāru finansējuma tirgos, papildus minētajiem riskus mazinošajiem faktoriem vidējā termiņā būtu nepieciešama strukturētāka pieeja.

- f) *Finansējuma plāni ārkārtas situācijām*: Finansējuma plāni ārkārtas situācijām ir viens no instrumentiem, kas paredzēti ASV dolāru finansējuma risku mazināšanai vidējā termiņā. Datu vākšanas ietvaros ESRK apkopojā nacionālo uzraudzības iestāžu sniegto informāciju par Savienības kredītiestāžu finansējuma plānos ārkārtas situācijām ietvertajiem vadības pasākumiem, kas veikti ASV dolāru finansējuma satricinājumu novēršanai. Vadības pasākumi bijuši līdzīgi tajās valstīs, kuras ziņoja, ka Savienības kredītiestādes skaidri apsvērušas to ieviešanu. Atsevišķi vai kopīgi veicami pasākumi – atkarībā no satricinājuma rakstura un nopietnības – ietver: to aktīvu apjoma samazināšanu (pārdošanu vai priekšlaicīgu atmaksu), kuriem nepieciešams finansējums ASV dolāros/ aizdevumu apjoma samazināšana; darbības ārvalstu valūtas tagadnes darījumu vai mijmaiņas darījumu tirgos, lai piesaistītu citas valūtas apmaiņai pret ASV dolāriem; *repo* darījumus vai likviditātes aktīvu drošības rezervju pārdošanu; centrālo banku iespēju izmantošanu (ECB nodrošinātā ASV dolāru iespēja un ASV nodrošinātā diskonta iespēja).

Daži no šiem pasākumiem izraisa īpašus riskus. Īpaši ārvalstu valūtas tagadnes darījumu tirgus izmantošana lielos apmēros raida tirgū nevēlamus signālus. Var rasties sarežģījumi arī samazinot vajadzību pēc ASV dolāru finansējuma (pārdodot aktīvus vai veicot priekšlaicīgu atmaksu), ja vairākas Savienības kredītiestādes nolemj šādi rīkoties vienlaikus, tādējādi radot ķēdes reakcijas risku, kā jau norādīts iepriekš šajā sadaļā. Uzraudzības iestādes, kuras uzskatīja finansējumu ASV dolāros par būtisku banku sektora daļu, norādīja, ka vairums Savienības kredītiestāžu varēja izmantot Federālo rezervju sistēmas likviditātes iespējas. Tomēr vairāku valstu uzraudzības iestādes atzīmēja, ka kredītiestāžu plānos nebija skaidri paredzētas ASV dolāru finansējuma šoka novēršanas iespējas. Ņemot vērā pašreizējos tirgus apstākļus, tas ir nopietns trūkums, īpaši to Savienības kredītiestāžu gadījumā, kuras izmanto īstermiņa ASV dolāru finansējumu lielā apmērā.

Kopumā ESRK atzīmēja, ka galvenais risks saistīts ar būtisku datu trūkumu Savienības līmenī, kas ierobežo spēju analizēt iespējamo ASV dolāru finansējuma risku ietekmi. Tas īpaši attiecas uz ASV dolāros denominēto aktīvu struktūras izpratni. Daži nākamajā sadaļā aprakstītie ieteikumi izstrādāti daļēji, lai uzlabotu datu kvalitāti turpmāku analīžu veikšanai.

III. ESRK IETEIKUMI

POLITIKAS MĒRĶI

ESRK ieteikumi attiecas uz Savienībā neapšaubāmi pastāvošo īstermiņa likviditātes risku un potenciālo vidēja termiņa risku, kas apdraud Savienības reālo tautsaimniecību. Jebkuri šādi ieteikumi nav vērsti uz pašreizējām problēmām, bet uz to, lai nākamajā finanšu krīzē Savienības kredītiestādes izvairītos no līdzīgas spriedzes saistībā ar ASV dolāru finansējumu.

Turklāt, tā kā liela apjoma īstermiņa finansējumu izmanto ilgāka termiņa darbību un aktīvu finansēšanai, risinot problēmas, kas saistītas ar vājajiem punktiem, ko izraisa termiņstruktūru neatbilstība, atbilstoša uzmanība jāpievērš saiknei ar citiem politikas jautājumiem. Nepieciešams nodrošināt tālāk norādīto aspektu atbilstību ieteikumiem par ASV dolāru finansējumu.

- a) *Liela apjoma īstermiņa finansējums.* Atkarība no ASV dolāru finansējuma ir daļa no plašākas problēmas, kas saistīta ar Savienības kredītiestāžu atkarību no liela apjoma īstermiņa finansējuma un tā izmantošanas vispār. Tomēr II.1. sadaļā aprakstīto iemeslu dēļ tā, iespējams, rada lielāku risku finanšu stabilitātes iestādēm, nekā īstermiņa finansējums kopumā.
- b) *Finansējuma avotu diversifikācija.* Savienības kredītiestāžu finansējuma tirgu elastības uzlabošanai Savienības kredītiestādes tiek mudinātas dažādot finansējuma avotus, kas praksē nozīmē investoru piesaistīšanu no dažādām valstīm un dažādās valūtās. Jebkādi politikas pasākumi, kas vērsti uz ASV dolāru finansējuma termiņstruktūru neatbilstību ierobežošanu, jāaskaņo ar politikas pasākumiem šajā jomā.
- c) *Starptautiskā banku sektora struktūra / globālais pēdējās instances aizdevējs.* Viens no faktoriem, kas nosaka potenciālo nepieciešamību ierobežot ASV dolāru (vai, plašākā nozīmē, jebkuras ārvalstu valūtas) finansējuma termiņstruktūru neatbilstības, ir fakts, ka pašreiz centrālās bankas parasti nodrošina likviditāti tikai vietējā valūtā, t. i., tām nav globālā pēdējās instances aizdevēja funkcija. Federālo rezervju sistēmas un centrālo banku nodrošinātās ASV dolāru mijmaiņas darījumu līnijas var būt īslaicīgas un uz tām nevar paļauties pastāvīgi. Nepastāvot pēdējās instances aizdevēja funkcijai, iespējams, būtu vēlams samazināt Savienības kredītiestāžu risku, ko tās uzņemas saistībā ar likviditāti ASV dolāros vai – plašākā nozīmē – ārvalstu valūtās. Taču daži norāda, ka jebkurš šāds solis banku sistēmas globalizēšanas tendenci varētu pavērst pretējā virzienā.
- d) *Informācijas atklāšanas politika.* Informācija, kas Savienības kredītiestādēm jāatklāj attiecībā uz likviditāti un finansējumu, parasti ir ļoti ierobežota salīdzinājumā ar informāciju, kas jāatklāj par kapitālu un citiem bilances datiem. Informācijas atklāšanas priekšrocības un trūkumi bieži tiek apspriesti vairākās citās starptautiskās grupās un ESRK šos jautājumus nav izskatījis sīkāk. ESRK uzskata, ka tirgus disciplīnas veicināšanas nolūkos jebkuras diskusijas ietvaros par plašākas informācijas atklāšanas priekšrocībām attiecībā uz finansējuma un likviditātes elastīguma datiem būtu jāapsver rādītāju publicēšana par atkarību no īstermiņa finansējuma ASV dolāros un ārvalstu valūtās un šā finansējuma termiņstruktūru neatbilstībām.

III.1. A ieteikums – ASV dolāru finansējuma un likviditātes uzraudzība

Nacionālajām uzraudzības iestādēm tiek ieteikts:

1. Veicot vispārējo kredītiestāžu finansējuma un likviditātes pozīciju uzraudzību, stingri uzraudzīt kredītiestāžu ASV dolāru finansējuma un likviditātes riskus. Nacionālajām uzraudzības iestādēm īpaši jāuzrauga:
 - a) ASV dolāru darījumu termiņstruktūru neatbilstība;
 - b) finansējuma koncentrācija pēc darījumu partneru veida, īpašu uzmanību pievēršot īstermiņa darījumu partneriem;
 - c) ASV dolāru valūtas mijmaiņas darījumu (t. sk. valūtas procentu likmju mijmaiņas darījumu) pielietojums;
 - d) darījumi grupas iekšienē.
2. Pirms ASV dolāru finansējuma un likviditātes riski sasniedz pārāk augstu līmeni, apsvērt:
 - a) iedrošināt kredītiestādes veikt atbilstošu risku pārvaldīšanu saistībā ar darījumu ASV dolāros termiņstruktūru neatbilstību;

b) noteikt darījumu limitus, vienlaikus izvairoties no neplānotām pašreizējo finanšu struktūru izmaiņām.

III.1.1. Ekonomiskais pamatojums

Ciešāka izvērtēšana un uzraudzība palīdzētu atbildīgajām iestādēm labāk izprast norises saistībā ar ASV dolāru finansējuma riskiem. Tas arī palīdzētu mudināt kredītiestādes veikt nepieciešamos *ex ante* pasākumus, lai novērstu izkropļojumus risku pārvaldības jomā un ierobežotu pārmērīgus riskus. Makrouzraudzības perspektīvā ir svarīgi, ka tas tiek darīts kā banku sektora, tā arī atsevišķu uzņēmumu līmenī.

Zemākas īstermiņa finansējuma izmaksas salīdzinājumā ar ilgtermiņa finansējuma izmaksām var radīt morāla kaitējuma risku, t. i., uzņēmumi var neadekvāti novērtēt izmaksas, kas saistītas ar nodrošināšanos pret problēmām ārvalstu valūtas mijmaiņas darījumu tirgos. Ja nelabvēlīgos tirgus apstākļos kredītiestādes gaida valsts intervences, tās, iespējams, pārāk stipri paļaujas uz īstermiņa finansējumu ASV dolāros. Ieteikuma mērķis ir palīdzēt iestādēm apzināt, cik lielā mērā banku sektors pakļauts šim riskam, lai labāk izprastu pieejamās apdrošināšanas līmeni un potenciālo morāla kaitējuma problēmu. Ieteikums vērst arī uz to, lai kredītiestādēm darītu zināmas iestāžu bažas, lai ietekmētu kredītiestāžu rīcību jau tagad.

III.1.2. Novērtējums, t. sk. priekšrocības un trūkumi

Ieteikumam ir šādas priekšrocības:

- a) Stingra uzraudzība ir priekšnoteikums tam, lai noteiktu pārmērīga riska uzkrāšanos saistībā ar ASV dolāru finansējumu un spētu veikt preventīvus pasākumus potenciālu sistēmisku risku novēršanai.
- b) Tas var morāla kaitējuma problēmu, kas rodas sakarā ar kredītiestāžu paļaušanos uz ASV dolāru finansējumu, liekot uzņēmumiem skaidrāk apzināties, ka nacionālās uzraudzības iestādes šo jautājumu uzrauga.

Taču pastāv arī trūkumi:

- a) ASV dolāru finansējuma avotu uzraudzība darījumu partneru veidu dalījumā var nebūt iespējama, piemēram, gadījumā, ja vērtspapīrus emitē starpnieks.
- b) Iestāžu atbilstības nodrošināšanas izmaksas, kas rodas uzraudzības procesa uzlabošanas rezultātā.

III.1.3. Pārskatu sniegšana

III.1.3.1. Laika grafiks

Nacionālās uzraudzības iestādes tiek lūgtas līdz 2012. gada 30. jūnijam ziņot ESRK par pasākumiem, kas veikti šā ieteikuma īstenošanai.

III.1.3.2. Atbilstības kritēriji

Noteikti šādi atbilstības kritēriji:

- a) banku sektora finansēšanas un likviditātes nosacījumu uzraudzība, t. sk. vismaz šādu rādītāju uzraudzība: i) ASV dolāru finansējuma avoti un izmantošana; ii) ASV dolāru aktīvu un saistību termiņstruktūru neatbilstība pretstatījumā vietējo aktīvu un saistību termiņstruktūru neatbilstībai būtiskākajām termiņu kategorijām ⁽¹⁾, ⁽²⁾; iii) ASV dolāru finansējuma saistības attiecībā pret katru būtisku darījumu partneru grupu (nacionālajām uzraudzības iestādēm jāsniedz arī vērtējums par to, vai iespējams regulāri uzraudzīt finansējuma koncentrāciju pēc darījumu partneru veida/šādu darījumu partneru koncentrāciju); iv) ASV dolāru mijmaiņas darījumu tirgu izmantojums; v) riski grupas iekšienē;
- b) noteikt darījumu limitus gadījumā, ja draud pārmērīgs likviditātes un finansējuma risks.

III.1.3.3. Komunikācija par pārskatiem

Pārskatam jāattiecas uz visiem atbilstības kritērijiem, un tajā jāietver informācija par:

- a) ASV dolāru finansējuma un likviditātes risku uzraudzības procesiem;
- b) atbilstības kritērijos noteiktajiem rādītājiem;
- c) ja nepieciešams, piemērotajiem finansējuma un likviditātes riskam pakļauto darījumu ierobežojumiem.

⁽¹⁾ Termiņu kategorijas jānosaka katrai nacionālajai iestādei.

⁽²⁾ Šis rādītājs atbilst Bāzeles III principu uzraudzības līdzeklim III.1 par līgumā noteikto termiņstruktūru neatbilstību, sk. "Bāzele III: starptautiskie likviditātes riska aprēķināšanas, standartu un uzraudzības pamatprincipi" (*Basel III: International framework for liquidity risk measurement, standards and monitoring*), 2010. gada decembris. 32.–33. lpp., kas atrodams SNB interneta vietnē <http://www.bis.org>

III.2. B ieteikums – finansējuma plānošana ārkārtas situācijām

Nacionālajām uzraudzības iestādēm tiek ieteikts:

- 1) nodrošināt, ka kredītiestādes savā finansējuma plānā ārkārtas situācijām paredz vadības pasākumus ASV dolāru finansējuma šoku novēršanai, izvērtējot arī to, vai šāda rīcība ir īstenojama, ja vairāk kā viena kredītiestāde vienlaicīgi mēģina īstenot šādus pasākumus. Finansējuma plānā ārkārtas situācijām jāparedz ārkārtas finansējuma avoti vismaz gadījumiem, ja samazinās piedāvājums no dažādām darījumu partneru kategorijām;
- 2) izvērtēt šādu finansējuma plānos ārkārtas situācijām paredzēto vadības pasākumu īstenošanas iespējamību banku sektora līmenī. Gadījumā, ja šādi vienlaicīgi veikti kredītiestāžu pasākumi var izraisīt potenciālu sistēmisko risku, nacionālajām uzraudzības iestādēm tiek ieteikts apsvērt pasākumus šādu risku samazināšanai, kā arī izvērtēt, kādu ietekmi šie pasākumi varētu atstāt uz Savienības banku sektora stabilitāti.

III.2.1. Ekonomiskais pamatojums

Kredītiestādēm jāapzinās riski, īpaši saistībā ar ASV dolāru finansējumu, un jāsaprot, kādas iespējamās satricinājumiem vai nelabvēlīgiem apstākļiem. Ieteikumam īstermiņā jānodrošina, ka kredītiestādēm ar būtisku ASV dolāru finansējumu ieviesti minimālie mehānismi ārkārtas gadījumiem, lai ārkārtas situācijā izvairītos no finanšu problēmu saasināšanās.

Ja finansējuma plāni ārkārtas situācijām izraisītu kredītiestāžu identisku vai līdzīgu reakciju uz šokiem ASV dolāru finansējuma tirgos, tirgus satricinājumu rezultātā varētu rasties jaunas sistēmiskas problēmas. Piemēram, ja daudzas kredītiestādes saspringtos ASV dolāru finansējuma tirgos apstākļos plānotu pārdot konkrētu likvido aktīvu veidu vai pašautos uz konkrētu finansējuma avotu, šāda veida ārkārtas finansējuma iespējamība būtu apdraudēta.

III.2.2. Novērtējums, t. sk. priekšrocības un trūkumi

Rekomendācijai ir šādas priekšrocības.

- a) ASV dolāru finansējuma plānu ārkārtas situācijām esamība mazinātu vajadzību haotiski reaģēt uz satricinājumiem ASV dolāru finansējuma tirgos.
- b) Šie plāni arī palīdzētu kredītiestādēm pieņemt ar finansējumu saistītus lēmumus, apzinot un iekļaujot izmaksas, ko var radīt krīze vai citi iespējami ASV dolāru finansējuma traucējumi.

Taču pastāv arī trūkumi.

- c) Ja finansējuma plāni ārkārtas situācijām izraisītu situāciju, ka daudzas kredītiestādes, kuras saskaras ar plašām ASV dolāru finansējuma problēmām, reaģē līdzīgi, tas varētu pastiprināt sistēmiskos riskus ārkārtas risinājumu koncentrācijas dēļ.
- d) Izņemot noteiktas valsts sektora intervences, nav skaidrs, vai praksē pastāv ārkārtas pasākumi, kas būtu ilgstoši efektīvi, īpaši plašās ASV dolāru finansējuma tirgu konfidences krīzes apstākļos.

III.2.3. Pārskatu sniegšana

III.2.3.1. Laika grafiks

Ieteikuma adresāti tiek lūgti līdz 2012. gada 30. jūnijam ziņot ESRSK par pasākumiem, kas veikti šo ieteikumu īstenošanai.

III.2.3.2. Atbilstības kritēriji

Noteikti šādi atbilstības kritēriji.

- a) ASV dolāru finansējuma plānu izstrāde ārkārtas situācijām tajās kredītiestādēs, kurās attiecīgā nacionālā uzraudzības iestāde uzskata ASV dolāru par būtisku finansējuma avotu.
- b) Plānu uzraudzības novērtējums, lai noskaidrotu, vai krīze varētu izraisīt daudzas līdzīgas reakcijas, tādējādi vēl vairāk saasinot situāciju.
- c) Sistēmisko risku saasināšanās iespējas mazināšana, jo attiecīgajās kredītiestādēs ir līdzīgi neparedzētu izdevumu ASV dolāru finansējuma plāni.

III.2.3.3. Komunikācija par pārskatiem

Pārskatam jāattiecas uz visiem atbilstības kritērijiem, un tajā jāietver informācija par:

- a) uzraudzības pasākumiem, kas veikti, lai nodrošinātu, ka attiecīgajās kredītiestādēs ir ASV dolāru finansējuma plāni ārkārtas situācijām;
- b) iespējamajām sistēmiskajām problēmām, kas konstatētas finansējuma plānu ārkārtas situācijām novērtējumā, un uzraudzības pasākumi, kas veikti šo problēmu risināšanai.

VISPĀRĒJS POLITIKAS PASĀKUMU NOVĒRTĒJUMS

Ieteikumu mērķis ir nākotnē izvairīties no spriedzes, kāda tika pieredzēta 2008. un 2011. gada finanšu krīzes laikā saistībā ar Savienības kredītiestāžu ASV dolāru finansējumu.

Būtiska ieteikumu priekšrocība ir tā, ka tie palīdzēs nacionālajām uzraudzības iestādēm un EBI labāk identificēt pārmērīgu risku veidošanos saistībā ar ASV dolāru finansējumu un veikt preventīvus pasākumus potenciālu sistēmisko risku novēršanai.

Ieteikumi izstrādāti ar mērķi mazināt Savienības kredītiestāžu morālo kaitējumu. Saskaņā ar šiem ieteikumiem iestādēm adekvāti jānovērtē un jāiekļauj izmaksas, kas saistītas ar nodrošināšanos pret iespējamu spriedzi finansējuma jomā. Ja nelabvēlīgos tirgus apstākļos Savienības kredītiestādes gaida valsts intervenci, tas var vairot pārmērīgu atkarību no ASV dolāru īstermiņa finansējuma. Uzlabota kontroles un uzraudzības politika palīdzēs iestādēm labāk izprast banku sektora pakļautību ASV dolāru finansējuma un likviditātes riskiem, kā arī labāk apzināt potenciālā morālā kaitējuma problēmu.

Finansējuma plānu ārkārtas situācijām īstenošana palīdzēs ņemt vērā riskus, kas saistīti ar Savienības kredītiestāžu ASV dolāru finansējumu, kā arī stiprinās Savienības kredītiestāžu elastību ASV dolāru finansējuma tirgu spriedzes apstākļos, mazinot neprognozējamu reakciju uz traucējumiem ASV dolāru finansējuma tirgos. No makrouzraudzības viedokļa ir svarīgi, ka ieteikumi vērsti uz tādu sistēmisko risku mazināšanu, kurus tirgus spriedzes apstākļos rada Savienības kredītiestāžu vienlaicīga rīcība, tādējādi novēršot neprognozējamās pārmaiņas finanšu struktūrā.

Visu minēto ieteikumu ieviešanas ieguvumi pārsniedz izmaksas. Galvenais slogs saistīts ar nacionālo uzraudzības iestāžu atbilstības nodrošināšanas izmaksām plašāku uzraudzības un ziņošanas prasību izpildei, savukārt Savienības kredītiestādēm jāizpilda stingrākas uzraudzības prasības.

PAPILDINĀJUMS

BRĪVPRĀTĪGA DATU VĀKŠANAS APTAUJA PAR SAVIENĪBAS KREDĪTIESTĀŽU FINANSĒJUMU ASV DOLĀROS

Informācija, ko Eiropas Sistēmisko risku kolēģija (ESRK) apkopoja datu vākšanas ietvaros no nacionālajām uzraudzības iestādēm, tika apkopota ar divu datu veidlapu un anketas palīdzību. Pirmā datu veidlapa (A veidlapa) bija balstīta uz Eiropas Banku iestādes (EBI) 2011. gada likviditātes riska novērtējuma veidlapu, ietverot datus par skaidrās naudas ieplūdēm un aizplūdēm, kompensējošo kapacitāti un finansējuma plāniem termiņstruktūru sadalījumā. Otrajā datu veidlapā (B veidlapa) galvenā uzmanība bija pievērsta Savienības kredītiestāžu bilances posteņiem, īpaši attiecībā uz ASV dolāros denominētajiem aktīviem un saistībām, tāpēc šī veidlapa ir vairāk piemērota ESRK vajadzībām. Lai nodrošinātu kvalitatīvu informāciju par Savienības kredītiestāžu atkarību no ASV dolāru finansējuma un ievāktu uzraudzības informāciju par šo jautājumu, tika izstrādāta papildu anketa.

Informācija tika pieprasīta no visām dalībvalstīm, un dati tika ievākti, darot maksimāli iespējamo, lai iegūtu informāciju vismaz par tām Savienības kredītiestādēm, kurām ir ievērojamas ASV dolāru saistību pozīcijas (t. i., vismaz 5 % no kopējām saistībām). Dati tika ievākti no kredītiestādēm 17 dalībvalstīs. Bulgārija, Čehijas Republika, Igaunija, Īrija, Polija, Portugāle, Slovēnija, Somija un Ungārija datu vākšanas aptaujā nepiedalījās. Datus par iegūto informāciju bija iespējams sniegt atsevišķu iestāžu līmenī. Informāciju bija arī iespējams apkopot valsts līmenī, ja rādītāja kopumā iekļauti vismaz trīs iestāžu dati. Attiecībā uz konfidencialiem datiem par atsevišķām Savienības kredītiestādēm tika ievērota anonimitāte, apkopojot trīs vai vairāk kredītiestāžu datus.

A veidlapas dati, kas vairumā gadījumu atbilst datiem, kuri jau sniegti EBI likviditātes riska novērtējumā, attiecas uz 2010. gada decembra beigu pozīcijām. B veidlapas dati tika ievākti tikai tādā apjomā, cik tas nepieciešams ESRK analīzei, un tās pārskata datums (ar dažiem izņēmumiem) ir 2011. gada jūnija beigās (sk. tabulu).

Tabula

B veidlapas apkopoto datu kopsavilkums

Dalībvalsts	Aptaujāto Savienības kredītiestāžu skaits	Aptaujāto kredītiestāžu īpatsvars valsts banku sektorā	Uzskaites veids	Atsauces periods
BE	2	33 %	Atsevišķu iestāžu dati	2011. gada jūnijs
DE	8	31 %	Atsevišķu iestāžu dati	2011. gada jūnijs
DK	1		Konsolidēti dati	2010. gada decembris
ES	2	22 %	Konsolidēti un daļēji konsolidēti dati	2010. gada decembris/2011. gada jūnijs
FR	3	72 %	Konsolidēti dati	2011. gada jūnijs
GR	3	63 %	Konsolidēti dati	2011. gada marts
IT	2	50 %	Konsolidēti dati	2010. gada decembris
LU	76	95 %	Atsevišķu iestāžu dati	2011. gada jūnijs
LV	14	40 %	Atsevišķu iestāžu dati	2011. gada janvāris
MT	12	76 %	Konsolidēti dati	2011. gada jūnijs
NL	2	58 %	Konsolidēti dati	2010. gada decembris/2011. gada jūnijs
SE	4	91 %	Konsolidēti dati	2011. gada jūnijs
SK	31	98 %	Atsevišķu iestāžu dati	2011. gada jūnijs

Dalībvalsts	Aptaujāto Savienības kredītiestāžu skaits	Aptaujāto kredītiestāžu īpatsvars valsts banku sektorā	Uzskaites veids	Atsauces periods
UK	3	72 %	Konsolidēti dati	2011. gada jūlijs
Kopā	163	48 %	—	—

Avots: ESRK un dalībvalstu pašu aprēķini.

Piezīmes. Beļģijas, Vācijas, Luksemburgas, Latvijas un Slovākijas dati nav konsolidēti, un tajos nav ietverti Savienības kredītiestāžu ASV reģistrēto filiāļu un nodaļu dati. Savienības kredītiestāžu īpatsvars datu paraugā (attiecībā uz Savienības banku sektora kopējiem konsolidētajiem aktīviem) aprēķināts atbilstoši stāvoklim 2010. gada beigās. Attiecībā uz Maltu šis īpatsvars attiecas uz visu banku sektoru (t. sk. ārvalstu kredītiestādēm). Attiecībā uz Vāciju, Luksemburgu un Latviju šis īpatsvars attiecas uz rezidentu monetāro finanšu iestāžu sektora kopējiem nekonsolidētajiem aktīviem 2011. gada jūnijā.